

INTERNATIONAL
**HOLOCAUST
REMEMBRANCE**
ALLIANCE

**Smjernice
Međunarodnog
saveza za sjećanje
na Holokaust
za identificiranje
relevantne
dokumentacije
za istraživanje,
obrazovanje i sjećanje
na Holokaust**

O Međunarodnom savezu za sjećanje na Holokaust

Međunarodni savez za sjećanje na Holokaust ujedinjuje vlade i stručnjake za jačanje, unaprjeđenje i promicanje obrazovanja, sjećanja i istraživanja o Holokaustu u cijelom svijetu te za pridržavanje obveza iz Deklaracije iz Stockholma iz 2000. i Ministarske deklaracije iz 2020.

35 zemalja članica Međunarodnog saveza za sjećanje na Holokaust usvojilo je *Smjernice Međunarodnog saveza za sjećanje na Holokaust za identificiranje relevantne dokumentacije za istraživanje, obrazovanje i sjećanje na Holokaust* 10. studenoga 2021. tijekom plenarne sjednice u Solunu.

Vrlo smo zahvalni sljedećim organizacijama koje su pružile svoje savjete i stručnost projektnoj skupini koja je izradila Smjernice: Europska arhivska grupa (EAG), Europski odbor nacionalnih arhiva (EBNA), Europska istraživačka infrastruktura za Holokaust (EHRI) i Diplomatski arhiv Europske unije (EUDiA).

INTERNATIONAL
**HOLOCAUST
REMEMBRANCE**
ALLIANCE

**Smjernice
Međunarodnog
saveza za sjećanje
na Holokaust
za identificiranje
relevantne
dokumentacije
za istraživanje,
obrazovanje i sjećanje
na Holokaust**

Predgovor

Desetljećima je značajna količina dokumentacije koja se odnosi na Holokaust i njegov povijesni kontekst bila raspršena, ugrožena i u mnogim slučajevima nedostupna.

Nacisti, njihovi saveznici i kolaboracionisti nisu samo ubijali Židove, Rome,¹ političke neprijatelje i druge žrtve; oni su također nastojali uništiti njihovu kulturu. Stoga je svaki dokument koji se odnosi na život ovih žrtava prije, za vrijeme i nakon Holokausta izuzetno vrijedan.

Omogućavanje otvorenog pristupa dokumentaciji i materijalima o Holokaustu važno je jer je dio deklaracije zemalja članica Međunarodnog saveza za sjećanje na Holokaust da „se obvezuju da će rasvjetljivati još skrivene sjene Holokausta“ i da će „poduzimati sve potrebne korake da se omogući otvaranje arhiva, tako da svi dokumenti koji se odnose na Holokaust budu dostupni istraživačima.”²

Kao što je navedeno u „Smjernicama programa Obzor 2020. za upravljanje podacima u skladu s načelima FAIR” koje je 2016. godine izradio program Obzor 2020. Europske unije, arhivski podaci trebaju biti „otvoreni koliko je to moguće, zatvoreni koliko je to potrebno” – „otvoreni” kako bi se potaknula ponovna upotreba i kako bi se ubrzalo istraživanje, ali u isto vrijeme „zatvoreni” kako bi se zaštitila privatnost ispitanika.

Međutim, to je u praksi nešto kompliciranije. U svim državama članicama EU-a nacionalno zakonodavstvo postavlja pravila o pristupu dokumentima koji se čuvaju u javnim arhivima. Razdoblje zaključavanja dokumenata koji sadrže osobne podatke razlikuje se od zemlje do zemlje, a osim toga, određeno je prirodom osobnih podataka. Ova varijacija potaknula je „Projekt pristupa arhivima” Međunarodnog saveza za sjećanje na Holokaust da mapira status pristupačnosti dokumentacije iz doba Holokausta i izazove s kojima se suočavaju istraživači.

Projekt je također pridonio da se posebna iznimka za dokumente koji se odnose na Holokaust uključi u Opću uredbu Europske unije o zaštiti podataka (GDPR) (Uredba EU 2016/679 od 27. travnja 2016.). Propisi EU-a poput GDPR-a obvezujući su zakonodavni akti koji se moraju u cijelosti primjenjivati u cijeloj Uniji. Usvojen u Europskom parlamentu 2016. godine, GDPR je zamijenio prethodne zakone o zaštiti podataka, čime je omogućio jedinstvenije norme u svim državama članicama. Međutim, GDPR je ostavio prostora državama za uvođenje izuzeća u određenim područjima, kao što su arhiviranje od javnog interesa ili povijesno istraživanje.

Zabrinut zbog nenamjernih učinaka koje bi GDPR mogao imati na pristup materijalima povezanim s Holokaustom, Međunarodni savez za sjećanje na Holokaust je 2015. otvorio dijalog s Europskim parlamentom.

Zbog dijaloga Međunarodnog saveza za sjećanje na Holokaust s Europskim parlamentom, GDPR-u je tijekom zakonodavnog procesa dodana uvodna izjava 158. Ta uvodna izjava glasi:

„Ako se osobni podaci obrađuju u svrhe arhiviranja, ova Uredba trebala bi se također primjenjivati na takvu obradu, imajući u vidu da se ova Uredba ne bi trebala primjenjivati na osobne podatke preminulih osoba. Tijela javne vlasti ili javna ili privatna tijela koja posjeduju evidenciju od javnog interesa trebala bi biti službe koje, na temelju prava Unije ili prava države članice, imaju pravnu obvezu stjecati, čuvati, ocjenjivati, slagati, opisivati, komunicirati, promicati, širiti i pružati pristup evidencijama od trajne vrijednosti za opći javni interes. Države članice također bi trebale biti ovlaštene predvidjeti daljnju obradu osobnih podataka u svrhe arhiviranja, na primjer s ciljem pružanja *posebnih informacija u vezi s političkim ponašanjem za vrijeme bivših totalitarističkih državnih režima, genocida, zločinâ protiv čovječnosti, posebice Holokausta, ili ratnih zločina.*“³

Uključivanje Međunarodnog saveza za sjećanje na Holokaust bilo je vrlo uspješno. Nepostojanje izmjena i dopuna zakona koja isključuju dokumentaciju o Holokaustu bi u budućnosti značajno otežalo pristup takvoj dokumentaciji. Iako je GDPR na snazi od svibnja 2018., očito je da samo uključivanje klauzule o iznimci ne jamči nužno pristup zbirkama dokumentacije o Holokaustu u Europi i diljem svijeta.

Danas još uvijek postoje zemlje u EU – kao i izvan EU-a – koje nameću pravne i praktične prepreke pristupu dokumentaciji o Holokaustu. Jedna od prepreka je nedostatak praktičnih smjernica za identificiranje relevantne dokumentacije za istraživanje, sjećanje i obrazovanje o Holokaustu, što nažalost znači da svaki arhiv i svaka država mogu usvojiti vlastiti pristup određivanju pristupa toj dokumentaciji.

Kada neka država, nakon određenih povijesnih događaja, zadrži zapise koje su izradile vlasti drugih država, poželjno je da ta država također osigura da se tim materijalima može pristupiti što je šire moguće.

Svrha ovih smjernica je ponuditi objedinjeni alat za identifikaciju relevantne dokumentacije za istraživanje, sjećanje i obrazovanje o Holokaustu koji će pomoći arhivima i drugim subjektima u procjeni njihovih zbirki i omogućavanju pristupa relevantnoj dokumentaciji. Za zemlje koje podliježu GDPR-u, ova će definicija također pomoći u provedbi uvedne izjave 158. nudeći praktičnu definiciju pojma „posebne informacije u vezi s političkim ponašanjem za vrijeme bivših totalitarističkih državnih režima, genocida, zločinâ protiv čovječnosti, posebice Holokausta.“

Prvi dio ovog dokumenta uključuje „radnu definiciju materijala povezanih s Holokaustom“ koju je izradio Međunarodni savez za sjećanje na Holokaust 2012. godine. Cilj ove definicije jest navesti materijale koji bi se trebali smatrati povezanim s Holokaustom. Drugi dio dokumenta uključuje praktične alate za identifikaciju dokumenata koji **nisu uključeni** u definiciju, ali su relevantni za istraživanje, sjećanje i obrazovanje o Holokaustu. Treći dio uključuje primjere vrsta zapisa koje treba identificirati kao povezane s Holokaustom prilikom provedbe smjernica.

Radna definicija materijala **povezanih s Holokaustom** **Međunarodnog saveza za** **sjećanje na Holokaust**⁴

Materijali povezani s Holokaustom moraju potjecati iz razdoblja od kraja Prvog svjetskog rata sve do zatvaranja logora za raseljene osobe 1950.-ih, te se moraju odnositi na pravni, politički, društveni, ekonomski i kulturni status skupina koje su postale predmetom državne politike i/ili progona tijekom središnjeg razdoblja 1933.–1945. Iznimke od ovih vremenskih parametara uključuju materijale sa suđenja za ratne zločine povezane s Holokaustom; svjedočanstva o Holokaustu i njegovim poricateljima; komemoraciju i obilježavanje sjećanja na Holokaust; materijale povezane s imovinom i naknadama i zapise koji su dio većih zbirki, ali ostaju relevantni za povijest Holokausta.

Vrste materijala uključuju, ali nisu ograničene na:

- Tekstualne zapise, uključujući, ali ne ograničavajući se na vladine dokumente, pravne postupke, institucionalne zapise, osobne dokumente, dnevnike, memoare i korespondenciju;
- Elektroničke kopije, faksimile, odljeve, mikrofilmove i fotografske reprodukcije;
- Papirnata djela, uključujući, ali ne ograničavajući se na brošure, najave, reklame, letke, plakate i karte;
- Snimke i filmove;
- Audio i video intervjue;
- Knjige, pamflete, rukopise i prijepise;
- Glazbene snimke i partiture; i
- Originale i kopije fotografija, fotoalbume, prozirnice i negative fotografija.

Materijali relevantni za proučavanje Holokausta pružaju informacije iz širokog raspona tematskih područja, od kojih se najvažnije odnose na sustavno i državno sponzorirano ubojstvo približno šest milijuna Židova i približno pola milijuna Roma u Europi i Sjevernoj Africi od strane nacističkog režima i njegovih kolaboracionista. Osim toga, takvi materijali pružaju informacije iz širokog raspona povezanih tematskih područja.

Ta tematska područja mogu uključivati:

- Prijeratni zajednički život skupina žrtava u područjima zahvaćenim Holokaustom;
- Uspon nacista na vlast u Njemačkoj i uspon fašizma i etnički orijentiranih ideologija i politika u drugim europskim državama;
- Nacističku „znanost“ o rasama i propagandnu kampanju protiv Židova, Roma i drugih skupina koje su bile na meti nacista prije početka Drugog svjetskog rata i Holokausta;
- Nacističku antižidovsku politiku 1930.-ih;
- Bijeg skupina žrtava iz Europe pod nacističkom okupacijom;
- Zajednice izbjeglica u raznim zemljama;
- Odgovor (ili nedostatak odgovora) međunarodne zajednice na uspon nacizma i progon Židova i drugih skupina;
- Politike i prakse nacističke okupacije;
- Hapšenja, deportacije i ubojstva europskih Židova;
- Masovno strijeljanje koje su provodile Einsatzgruppen, druge njemačke jedinice, domaća policija, pomoćne jedinice i kolaboracionisti;
- Geta, koncentracijske logore, radne logore i centre za ubijanje;
- Sudbine Poljaka, Roma, homoseksualaca, Jehovinih svjedoka, osoba s tjelesnim i mentalnim invaliditetom, sovjetskih ratnih zarobljenika, političkih neprijatelja i drugih skupina na meti tijekom Drugog svjetskog rata;
- Progon domorodačkog stanovništva kao i progon koji je provodilo domorodačko stanovništvo u dijelovima Europe pod kontrolom nacista i dijelovima koji su bili saveznici nacistima;

- Nacističke kolaboracioniste u relevantnim zemljama;
- Režime nacističkih satelitskih država i njihov tretman stanovništva pod njihovom kontrolom;
- Otpor nacističkoj politici i djelovanju;
- Spašavanje;
- Život u skrivanju tijekom Holokausta;
- Otkrivanje i razotkrivanje radnih i koncentracijskih logora te logora smrti;
- Oslobođenje osoba koje su preživjele Holokaust;
- Traženje i privođenje ratnih zločinaca;
- Suđenja za ratne zločine;
- Iskustva preživjelih nakon oslobođenja;
- Brichu i druge pokrete za bijeg i spašavanje;
- Židovska iskustva u logorima za raseljene osobe i drugdje nakon oslobođenja;
- Imigraciju u Palestinu, Sjedinjene Američke Države i druge zemlje nakon rata;
- Zahtjeve za povrat i odštetu;
- Sjećanje na obilježavanje Holokausta;
- Povijesna povjerenstva koja sponzorira država; ili
- Suvremenu dokumentaciju o poricanju i iskrivljavanju Holokausta.

Objavljeni rezultati istraživanja razlikovat će, u najvećoj mogućoj mjeri, iskustva i podatke koji se odnose na zapise relevantne za proučavanje Holokausta od onih relevantnih za druge nacističke zločine.

Opće smjernice za identificiranje relevantne dokumentacije za istraživanje, obrazovanje i sjećanje na Holokaust

Iako je radna definicija materijala povezanih s Holokaustom Međunarodnog saveza za sjećanje na Holokaust široka i opsežna, ne može obuhvatiti sve vrste dokumenata i materijala nastalih i prikupljenih tijekom godina u arhivima i drugim tijelima diljem svijeta. Sljedeće opće smjernice pomažu u identificiranju i klasificiranju dokumenata i materijala koji se ne mogu definirati prema radnoj definiciji.

Prilikom identificiranja i klasificiranja dokumentacije treba se pridržavati sljedećih smjernica:

- Otvoreni pristup znači omogućiti istraživačima i javnosti da pronađu i koriste dokumentaciju vezanu uz Holokaust za istraživanje, obrazovanje i sjećanje. Otvoreni pristup nema prednost nad propisima o privatnosti, već potiče arhive da provode ova načela s dobrom prosudbom na način koji balansira interese očuvanja privatnosti s konkurentskim imperativima otvorenog istraživanja Holokausta.
- Dokumentaciju povezanu s Holokaustom treba klasificirati na otvoren način, i geografski i u smislu vremena nastanka:
 - Geografski – dokumentacija o Holokaustu može potjecati iz izvora bilo gdje u svijetu i danas se može čuvati u bilo kojoj zemlji.
 - Vremenski okvir – vremenski parametri dokumentacije o Holokaustu protežu se od početka dvadesetog stoljeća do danas. To uključuje, na primjer, dokumente koji se odnose na logore za raseljene osobe, suđenja za ratne zločine u Holokaustu, svjedočanstva o Holokaustu i njegovim posljedicama, policijsku i tužiteljsku evidenciju, migracijske dosjee, dosjee o traženju osoba i materijale u vezi s pokušajima povrata i kompenzacije, svjedočanstva, memoare i druge „izvore žrtava“, te napore za obilježavanjem.

- Ti zapisi uključuju dokumente stvorene ili čuvane na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini.
- Zbirka je relevantna za Holokaust čim je jedan dokument ili datoteka unutar nje povezana s Holokaustom.
- U mnogim slučajevima opisi spisa u arhivskom katalogu ne impliciraju nužno da su dokumenti u spisu povezani s Holokaustom. Savjetuje se da se spis i dokumenti u njemu ispituju u svjetlu radne definicije Međunarodnog saveza za sjećanje na Holokaust i ovih smjernica.

Vrste zapisa koje treba identificirati kao materijale povezane s Holokaustom

Važno je naglasiti da relevantni zapisi mogu potjecati iz vremena prije Holokausta, tijekom Holokausta i nakon Holokausta.

Sljedeći popis primjera nije iscrpan:

- Dokumentacija židovskih učenika i nastavnika u lokalnim školama i sveučilištima (dosjei Ministarstva obrazovanja);
- Dokumentacija osobnih iskaznica, putovnica, evidencija o državljanstvu i prebivalištu (dosjei Ministarstva unutarnjih poslova ili policijski dosjei);
- Fašistička „znanost“ o rasama i antižidovska politika;
- Dosjei sanatorija/azila, koji su ključni za proučavanje nacionalsocijalističke „eutanzije“ (1940.–1945.) i zločina počinjenih pod krinkom medicinskog istraživanja;
- Bijeg skupina žrtava unutar ili iz nacistički okupirane Europe i zemalja pod fašističkom okupacijom;
- Zajednice izbjeglica u raznim zemljama;
- Popisi stanovništva i imovinski popisi Židova te provođenje protužidovskih mjera;
- Evidencija o kolaboracionistima (nacionalni i područni uredi Ministarstva unutarnjih poslova, policije i općina);
- Evidencije katastra o vlasništvu nad nekretninama;

- Evidencije banaka i osiguravajućih kuća;
- Evidencije trgovaca umjetninama i aukcijskih kuća;
- Evidencija o muzejskoj i knjižničnoj nabavi i druga evidencija;
- Porezna i javnobilježnička evidencija, evidencija gospodarske komore i druga financijska dokumentacija u javnim i privatnim arhivima, uključujući evidenciju o reviziji;
- Crkveni spisi;
- Dosjei zaposlenika u privatnim i javnim ustanovama;
- Dokumentacija o zapljeni, pljački i oduzimanju imovine;
- Bolnička evidencija;
- Arhivi i evidencije židovskih kongregacija i općina;
- Spašavanje i humanitarna potpora neutralnih zemalja, uključujući politiku viza za izbjeglice;
- Osobni podaci u evidencijama o postupcima denacionalizacije;
- Evidencija socijalne pomoći;
- Dosjei o reintegraciji i/ili povratku žrtava u poslijeratna društva, mjere socijalne skrbi i zakoni u korist bivših žrtava;
- Angažmani nakon Holokausta: memoari/filmovi/umjetnička djela/pisana djela sljedećih generacija (u skladu s propisima o autorskim pravima);
- Zapisi o povijesti institucija koje dokumentiraju Holokaust, rade na obrazovanju o Holokaustu i pomirenju (uključujući vrlo rane inicijative).

Završne bilješke

- 1 Riječ „Romi“ koristi se kao krovni pojam koji uključuje različite srodne skupine, bez obzira jesu li sjedilačke ili ne, kao što su Romi, Putnici, Gens du voyage, Resandefolket/De resande, Sinti, Camminanti, Manouches, Kalés, Romanichels, Boyash/Rudari, Ashkalis, Égyptiens, Yéniches, Doms, Loms i Abdal, koje mogu biti raznolike kulture i načina života. Ova bilješka pruža objašnjenje, ali ne i definiciju pojma Roma.
- 2 „Deklaracija iz Stockholma.“ Međunarodni savez za sjećanje na Holokaust, siječanj 2000., <https://www.holocaustremembrance.com/hr/about-us/stockholm-declaration>. Pristupljeno 1. veljače 2022.
- 3 Uredba (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ (Opća uredba o zaštiti podataka), <http://data.europa.eu/eli/reg/2016/679/2016-05-04>. Pristupljeno 1. veljače 2022.
- 4 „Radna definicija materijala povezanih s Holokaustom Međunarodnog saveza za sjećanje na Holokaust.“ Međunarodni savez za sjećanje na Holokaust, <https://www.holocaustremembrance.com/hr/resources/working-definitions-charters/working-definition-holocaust-related-materials>. Pristupljeno 1. veljače 2022. Ova radna definicija izrađena je 2012. za potrebe projekta pristupa arhivima Međunarodnog saveza za sjećanje na Holokaust. I dalje je koristan i praktičan alat za potrebe ovog dokumenta, iako postoji potreba za ažuriranjem definicije, primjerice zbog napretka u istraživanju, znanju i tehnologiji.

INTERNATIONAL
**HOLOCAUST
REMEMBRANCE**
ALLIANCE